

УДК 338.48

JEL classification: Z32, L83, Q01, H41

[https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(34\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(34))

РОЛЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ ТУРИСТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ

ЖУРБА Ігор

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-2554-0914>e-mail: igor.zhurba@ukr.net**СТРЕЛЬБИЦЬКА Наталія**

аспірант,

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-1449-0461>e-mail: nikaturvoyage@gmail.com

В статті актуалізовано питання побудови механізмів залучення вітчизняних туристичних підприємств до збереження історичної спадщини туристичних об'єктів. Авторами зазначено, що військова агресія РФ зумовила трансформацію попиту на ринку туристичних послуг в сторону розвитку внутрішнього туризму, що в свою чергу активізувало розвиток вітчизняної туристичної інфраструктури. Наголошено, що сучасна культурно-історична спадщина все більше стає основою для розвитку різних форм пізнавального туризму, що значно підвищує її цінність не лише в економічній сфері, а й в екологічному та оздоровчому аспектах, сприяючи комплексному розвитку територій та розширенню туристичних можливостей. Акцентовано увагу на векторах розвитку туристичних підприємств в контексті збереження та популяризації історичної спадщини туристичних об'єктів.

Ключові слова: туристичні підприємства, культурна спадщина, ринок туристичних послуг.

THE ROLE OF TOURISM ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF PRESERVING THE HISTORICAL HERITAGE OF TOURIST SITES

ZHURBA Ihor, STRELBITSKA Nataliia

Khmelnitskyi National University

The modern development of the tourism industry requires a new approach to managing tourism enterprises, especially in regions where historical heritage is a key resource. Unique cultural and historical sites are becoming not only a magnet for tourists but also a significant factor in the economic growth of these areas. However, the increase in tourist flows is often accompanied by a negative impact on the condition of heritage sites, highlighting the need to find a balance between the commercial activities of enterprises and the preservation of historical authenticity. In this context, tourism enterprises have the potential to become not only consumers of cultural resources but also active participants in their preservation and promotion.

The aim of this study is to objectify the role of tourism enterprises in the process of preserving the historical heritage of tourist sites.

Russia's military aggression has driven a transformation in the demand for tourism services, shifting the focus towards the development of domestic tourism, which, in turn, has spurred the growth of Ukraine's tourism infrastructure. For the first time in the history of the tourism industry, the villages of Urich and Vorokhta, located in the Lviv and Ivano-Frankivsk regions, were included in the United Nations World Tourism Organization's "The Best Tourism Villages" list. Additionally, OKKO Group has begun implementing a large-scale recreational project in the Lviv Carpathians — the GORO Mountain Resort, an international-level, year-round mountain resort.

Modern cultural and historical heritage is increasingly becoming the foundation for the development of various forms of educational tourism. While in the past century, its role was mainly focused on educational tasks, such as fostering national consciousness and strengthening patriotism, today it has transformed into an important recreational resource. This significantly increases its value not only in the economic sphere but also in environmental and health-related aspects, contributing to the comprehensive development of regions and expanding tourism opportunities.

Thus, tourism enterprises play a key role in preserving and promoting the historical heritage of tourist sites.

Keywords: tourism enterprises, cultural heritage, tourism services market.

Стаття надійшла до редакції / Received 10.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 23.12.2025

Опубліковано / Published 29.01.2026



This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Журба Ігор, Стрельбицька Наталія

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток туристичної індустрії вимагає нового підходу до управління туристичними підприємствами, особливо у регіонах, де історична спадщина є ключовим ресурсом. Унікальні культурні та історичні об'єкти стають не лише магнітом для туристів, але й вагомим фактором економічного зростання територій. Проте зростання туристичних потоків часто супроводжується негативним впливом на стан

пам'яток, що актуалізує питання пошуку балансу між комерційною діяльністю підприємств і збереженням історичної автентичності. В цьому контексті туристичні підприємства мають потенціал стати не лише споживачами культурного ресурсу, але й активними учасниками його збереження та популяризації. Вони можуть сприяти реставрації пам'яток, впровадженню сталих практик відвідування та розвитку локальної спільноти через створення робочих місць і залучення місцевих виробників. Особливо це важливо для регіонів з багатою, але вразливою історичною спадщиною, таких як Поділля, де замкові комплекси, фортеці та старовинні містечка мають значний туристичний і соціально-економічний потенціал. Зазначимо, перелік пам'яток та об'єктів культурної спадщини наведено на сайті Управління культури і туризму Хмельницької міської ради [5].

Актуальність дослідження посилюється й глобальними викликами. В умовах діджиталізації туристичні підприємства мають можливість впроваджувати інноваційні технології (віртуальні тури, цифрові гіді, інтерактивні експозиції), які дозволяють знизити фізичне навантаження на пам'ятки, зберігаючи при цьому їхню привабливість для відвідувачів. Крім того, в умовах постковідного відновлення та військових викликів для України, внутрішній туризм отримує новий імпульс, і туристичні підприємства можуть стати рушійною силою відродження регіонів через створення тематичних маршрутів, фестивалів та еко-туристичних програм із фокусом на збереження історичної спадщини.

Таким чином, дослідження ролі туристичних підприємств у збереженні історичної спадщини набуває стратегічної ваги. Воно дозволяє визначити сучасні моделі управління, які поєднують економічну ефективність із соціальною відповідальністю та сталим розвитком туристичних дестинацій. Це створює підґрунтя для формування комплексних управлінських підходів, орієнтованих на довгострокове збереження унікальної історико-культурної спадщини як основи туристичної привабливості та економічного відродження регіонів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Відмітимо, в сучасній науковій літературі існує значна кількість публікацій щодо ролі туристичних підприємств в контексті збереження історичної спадщини туристичних об'єктів. Зокрема, зазначені тематики у своїх працях досліджують Захарін С. [2], Немець Л. [7], Шепель М. [9] та інші науковці.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

В той же час, незважаючи на значну кількість публікацій, на сьогодні невіршеними є питання побудови механізмів залучення вітчизняних туристичних підприємств до збереження історичної спадщини туристичних об'єктів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є об'єктивізація ролі туристичних підприємств в процесі збереження історичної спадщини туристичних об'єктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Військова агресія РФ зумовила трансформацію попиту на ринку туристичних послуг в сторону розвитку внутрішнього туризму, що в свою чергу активізувало розвиток вітчизняної туристичної інфраструктури. Вперше в історії туристичної індустрії до переліку «Найкращі туристичні села» Всесвітньої туристичної організації ООН (The Best Tourism Villages) потрапили селища Урич та Ворохта, що розташовані у Львівській та Івано-Франківській областях [1]. Крім того, ОККО Group розпочала реалізацію масштабного рекреаційного проекту у Львівських Карпатах — всесезонного гірського курорту міжнародного рівня GORO Mountain Resort. Він буде розташований біля підніжжя гірського масиву Високий Верх, на висоті 650 метрів над рівнем моря, неподалік сіл Волосянка та Верхня Рожанка, що входять до Славської ОТГ Львівської області. Курорт охоплюватиме близько 1200 га, з яких 360 га відведено під гірськолижну інфраструктуру, а понад 800 га — під готельні, комерційні та рекреаційні об'єкти. Протягом 15 років планується збудувати 41 лижну трасу загальною довжиною 75 км із системою засніження на площі 342 га, 17,5 км витягів, включно з двома сучасними гондольними канатними дорогами та 11 крісельними підйомниками. Крім того, курорт матиме першу в Україні та найдовшу гондольну канатну дорогу протяжністю 2,8 км і найдовшу лижну трасу — 3,8 км. На території також заплановано зведення 25 готелів із загальною місткістю 5500 номерів [4].

Таким чином, протягом 2022-2024 рр. відбулась певна трансформація попиту на ринку туристичних послуг України в сторону розвитку саме внутрішнього туризму, що вимагає від представників туристичної бізнес-спільноти адаптування до нових реалій. Підтверджують зазначені трансформації результати опитування, проведеного Державним агентством з розвитку туризму спільно з проектом UNICEF U-Report Ukraine. Зазначене опитування дало змогу оцінити настрої громадян щодо поїздок у воєнний час, у дослідженні взяли участь близько 5000 осіб віком від 14 до 34 років. Результати показали, що майже 55% українців з 24 лютого 2022 року не подорожували до інших регіонів країни з туристичною метою, водночас близько 36% опитаних здійснювали такі поїздки від одного до п'яти разів. Це свідчить про те, що, незважаючи

на складні умови, частина населення все ж зберегла інтерес до внутрішнього туризму. Досліджуючи актуальні види відпочинку в Україні, більшість респондентів (54,0 %) відзначили, що надають перевагу пішим прогулянкам та дослідженням міського середовища. Близько 28 % опитаних віддають перевагу культурному туризму (екскурсії до історичних пам'яток і музеїв). Плечному туризму віддавали перевагу близько 23 % мандрівників (рис. 1).

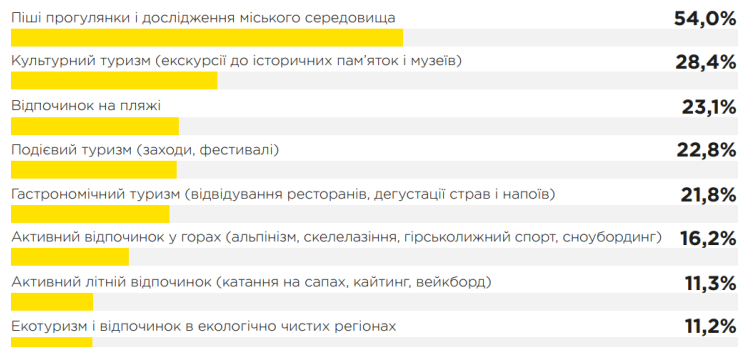


Рис. 1. Види відпочинку, яким надають перевагу в Україні після 24 лютого 2022 р.

Джерело: [6, 8]

Тут слід відзначити суттєву зміну пріоритетів за цей період, адже за результатами опитування «Дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців», проведеного компанією «Хьюман Ресерч» на замовлення Державного агентства розвитку туризму у 2021 р. пріоритетним видом туризму був саме пляжний туризм (близько 48 %) (рис. 2).



Рис. 2. Види відпочинку, яким надавали перевагу в Україні у 2021 р.

Джерело: [3, 8]

Таким чином, ми спостерігаємо значний потенціал розвитку внутрішнього туризму, що в цілому привертає більше уваги до місцевих туристичних локацій. Як зазначає Шепель М., збереження об'єктів культурно-історичної спадщини є важливим для розвитку сфери туризму. У даному випадку важливого значення набувають механізми публічного управління сферою туризму [9].

Як зазначає Захарін С., розвиток туристичної індустрії може заохочувати громадян, споживачів туристичних послуг, до відкриття матеріальної та нематеріальної національної культурної спадщини, що, у свою чергу, сприяє глибшому пізнанню традицій, літератури та історії народу. Водночас, відома у світі культурна спадщина здатна стати рушієм розвитку туризму, привертаючи увагу інвесторів. Це сприятиме реалізації проєктів із розвитку готельно-туристичної, рекреаційної, ресторанної та транспортної інфраструктури, що стимулюватиме економічне зростання та покращення добробуту місцевих громад. Туризм тісно пов'язаний із популяризацією культурної спадщини, адже під час подорожей мандрівники часто відвідують екскурсії, зосереджені на вивченні та огляді історичних і культурних об'єктів. Таким чином, культурна спадщина та туризм взаємно підсилюють один одного, створюючи основу для соціально-економічного розвитку регіонів [2].

Сучасна культурно-історична спадщина все більше стає основою для розвитку різних форм пізнавального туризму. Якщо у минулому столітті її роль зводилася переважно до реалізації виховних завдань, а саме, формування національної свідомості та зміцнення почуття патріотизму, то сьогодні вона трансформувалася у важливий рекреаційний ресурс. Це значно підвищує її цінність не лише в економічній сфері, а й в екологічному та оздоровчому аспектах, сприяючи комплексному розвитку територій та розширенню туристичних можливостей. На думку Шепель М., сучасні ризики знищення або значного пошкодження об'єктів культурної спадщини можна умовно поділити на дві групи [9]:

- ризики прямих ракетних ударів, авіаударів та інших видів військових дій безпосередньо по історичному центру міста, де розташована більшість цих об'єктів;
- ризики пошкодження та руйнування об'єктів культурної спадщини при веденні бойових дій навіть на їхньому значному віддаленні від території історичного центру, який номінується на внесення до Списку всесвітньої спадщини. Дані ризики обумовлені незадовільним технічним станом таких об'єктів, які за довгі роки експлуатації, незважаючи на систематично проведені на них ремонтно-реставраційні роботи різних видів, значною мірою втратили свої початкові експлуатаційні характеристики внаслідок дії системно

впливаючих антропогенних факторів. У разі навіть віддалених бойових дій такі будинки можуть легко руйнуватися ударною хвилею відносно малої потужності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, туристичні підприємства відіграють ключову роль у збереженні та популяризації історичної спадщини туристичних об'єктів. По-перше, їхня діяльність сприяє залученню фінансових ресурсів, необхідних для реставрації, підтримки та охорони культурних пам'яток. По-друге, розвиток туристичних маршрутів і програм підвищує зацікавленість відвідувачів у вивченні історії та традицій регіонів, що створює додатковий стимул для збереження автентичності об'єктів. Крім того, співпраця туристичних підприємств із місцевими громадами дозволяє забезпечити сталість розвитку територій, де розташовані історичні пам'ятки, що, у свою чергу, позитивно впливає на економічне зростання та зайнятість населення. Важливим аспектом є також підвищення рівня екологічної відповідальності через впровадження концепцій сталого туризму, які передбачають мінімізацію негативного впливу на історичне середовище.

Отже, туристичні підприємства не лише сприяють економічному розвитку регіонів, а й виступають активними учасниками процесу збереження історичної та культурної спадщини, перетворюючи її на важливий елемент туристичної привабливості та національної ідентичності.

Література

1. В переліку – українські Урич та Ворохта: в ООН визначили «Найкращі туристичні села». URL: <https://rubryka.com/2024/11/15/v-pereliku-ukrayinski-urych-ta-vorokhta-v-onn-vyznachyly-najkrashhi-turystychni-sela/>
2. Захарін С. Роль туризму у справі збереження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2020. 3(1) С. 55-71. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.3.1.2020.207497>
3. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців». Проведено компанією «Хьюман Ресерч» на замовлення Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) на базі додатку «Lemur». URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view>
4. OKKO Group розпочала будівництво масштабного проекту рекреації Львівських Карпат. URL: <https://www.okko.ua/okko-group-rozpochala-budivnytvo-masshtabnogo-proyektu-rekreaciyi-lvivskih-karpat>
5. Перелік пам'яток та об'єктів культурної спадщини. Управління культури і туризму Хмельницької міської ради. URL: <https://www.kult.km.ua/Ohorona-kulturnoi-spadshchini#>
6. Результати онлайн-опитування щодо подорожей Україною під час війни. Державне агентство з розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/zvidki-ukrayinci-berut-nathnennya-na-podorozhi-pid-chas-viyni>
7. Соціально-демографічні та історико-культурні фактори розвитку туризму / Л. Немець [та ін.] // *Культура народу Причорномор'я*. 2009. Т. 176. С. 145-147.
8. НЕСТОРІШЕН, І., СТЕЛЬМАХ, Ю., & МАРЧУК, Д. (2023). СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОПИТУ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ. *Development Service Industry Management*, 2, 42-47. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-2\(5\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-2(5))
9. Шепель М.Є. Механізми публічного управління розвитку сферою туризму та їх вплив на визнання історичної спадщини. *Економіка: реалії часу*. 2024. № 1 (71). С. 22-31. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10909868>

References

1. V pereliku – ukraïnski Urych ta Vorokhta: v OON vyznachyly «Naikrashchi turystychni sela». URL: <https://rubryka.com/2024/11/15/v-pereliku-ukrayinski-urych-ta-vorokhta-v-onn-vyznachyly-najkrashhi-turystychni-sela/>
2. Zakharin S. (2020) Rol turizmu u spravi zberzhennia ta populyaryzatsii obektiv natsionalnoi kulturnoi spadshchyny. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Seria: Turizm. 3(1) P. 55-71. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.3.1.2020.207497>
3. Zvit za rezultatamy opytuvannia «Provedennia doslidzhennia vnutrishnoho ta vyiznogo turizmu ukrayintsi». Provedeno kompaniiei «Khiuman Research» na zamovlennia Derzhavnogo ahentstva rozvytku turizmu (DART) na bazi dodatku «Lemur». URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view>
4. OKKO Group rozpochala budivnytvo masshtabnogo proiektu rekreatsii Lvivskykh Karpat. URL: <https://www.okko.ua/okko-group-rozpochala-budivnytvo-masshtabnogo-proyektu-rekreaciyi-lvivskih-karpat>
5. Perelik pamiatok ta obektiv kulturnoi spadshchyny. Upravlinnia kultury i turizmu Khmelnytskoi miskoi rady. URL: <https://www.kult.km.ua/Ohorona-kulturnoi-spadshchini#>
6. Rezultaty onlain-opytuvannia shchodo podorozhei Ukrainoiu pid chas viiny. Derzhavne ahentstvo z rozvytku turizmu. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/zvidki-ukrayinci-berut-nathnennya-na-podorozhi-pid-chas-viyni>
7. Sotsialno-demohrafichni ta istoryko-kulturni faktory rozvytku turizmu. (2009) L. Niemets [ta in.]. *Kultura narody Prychornomoria*. T. 176. S. 145-147.
8. NESTORISHEN, I., STELMAKH, J., & MARCHUK, D. (2023). CURRENT TRENDS OF TRANSFORMATION OF DEMAND ON THE MARKET OF TOURIST SERVICES IN UKRAINE. *Development Service Industry Management*, 2, 42-47. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-2\(5\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-2(5))
9. Shepel M.Ie. (2024) Mekhanizmy publichnogo upravlinnia rozvytku sferoiu turizmu ta yikh vplyv na vyznannia istorychnoi spadshchyny. *Ekonomika: realii chasu*. Naukovyi zhurnal. № 1 (71). S. 22-31. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10909868>